

PRO MEMORIA

Liturgia Sacra 6 (2000), nr 1, s. 117-119

ADALBERT KURZEJA OSB

KS. PRAŁAT JOHANNES WAGNER (1908–1999)

25 listopada ubiegłego roku zmarł w Trewirze po długim i pracowitym życiu w wieku 91 lat ks. prałat Johannes Wagner, doktor nauk teologicznych, emerytowany dziekan trewirskiej kapituły katedralnej, współzałożyciel i długoletni dyrektor Niemieckiego Instytutu Liturgicznego. Zmarły należy do grona niemieckojęzycznych pionierów powstałego na początku XX stulecia ruchu liturgicznego, który torował drogę reformie liturgicznej Soboru Watykańskiego II. Swoim znamienitym wkładem w dzieło tejsze reformy zasłużył się on nie tylko dla Kościoła trewirskiego czy krajów obszaru języka niemieckiego, lecz także dla całego Kościoła powszechnego.

Johannes Wagner urodził się w 1908 r. w miejscowości Brohl nad Renem. Do szkoły średniej uczęszczał w sąsiednim Andernach. Tutaj zetknął się z katolickim ruchem młodzieżowym, który dzięki wpływowi Romano Guardiniego dążył do odnowienia życia kościelnego wypływającego z ducha liturgii. Później połączyła go z Guardianim niezwykle owocna dla wspólnego dzieła odnowy liturgicznej dozgonna przyjaźń. W szczególny sposób nauczył się Wagner w młodości miłować liturgię w jej klasycznej formie, do czego, jak sam utrzymywał, przyczyniło się w niemałym stopniu pobliskie opactwo benedyktyńskie Maria Laach, które w latach międzywojennych, za czasów opata Ildefonsa Herwegena, stało się ważnym ośrodkiem ruchu liturgicznego w Niemczech. Wszystkie te okoliczności wpłynęły na jego decyzję, by oddać się na służbę Kościołowi jako kapłan. W 1932 r. po ukończeniu studiów teologicznych przyjął on w katedrze trewirskiej święcenia kapłańskie z rąk ówczesnego biskupa Bornewassera. W ramach odbywanych studiów słuchał wykładów dogmatyka Heinricha von Meurersa — profesora, który od czasów swoich studiów w Innsbrucku związany był z ruchem liturgicznym i który miał bardzo istotny wpływ na dalszy bieg drogi życiowej Wagnera.

Po przyjęciu święceń kapłańskich Wagner pełnił najpierw obowiązki wikariusza i dyrektora *Caritas* w Saarbrücken. Gdy w 1935 r. Heinrich von Meuers został wikariuszem generalnym, powierzył on rok później Wagnerowi nowoutworzone stanowisko diecezjalnego sekretarza Akcji Katolickiej w kurii trewirskiej. W ówczesnych niełatwych dla Kościoła czasach poszukiwano nowych rozwiązań duszpasterskich. Udzielone nowemu sekretarzowi dyrektywy sprowadzały się do słów: „Duszpasterstwo biorące swój początek od ołtarza; wzmocnienie znaczenia aktywnej liturgii współkształtowanej przez prawych mężczyzn, kobiety i młodzież... I tak oto zaczęła się «moja droga do reformy liturgicznej» — wspomina Wagner w swej tak zatytułowanej książce — droga, której celu początkowo sobie nie uświadamiałem”

W Trewirze zadaniem Wagnera było najpierw reformowanie Rytuału Trewirskiego (obrzędy chrztu, ślubu i pogrzebu). Później zajął się on realizacją zlecenia Komisji Liturgicznej Episkopatu Niemiec opracowania *Collectio Rituum pro omnibus diocesibus Germaniae*. *Collectio* ta została zatwierdzona przez Rzym w 1950 r. Od 1946 do końca 1976 r. Wagner piastował urząd sekretarza wspomnianej Komisji, która z czasem zyskiwała coraz więcej na znaczeniu. W 1947 r. Komisja postanowiła powołać do życia Instytut Liturgiczny w Trewirze. Dokument założycielski Instytutu został podpisany przez Guardiniego, von Meurersa i Wagnera. Wagner został dyrektorem Instytutu, co potem stać się miało jego zadaniem życiowym. Dzięki swoim niezwykłym zdolnościom organizacyjnym, jak również pełnemu cierpliwości i przenikliwości zaangażowaniu udało mu się uczynić z Instytutu ośrodek koordynujący działalność ruchu liturgicznego, bez którego trudno sobie wyobrazić powodzenie dążeń odnowy liturgicznej.

Bardzo wczesnemu zwróceniu uwagi przez Wagnera na konieczność reformy liturgicznej w Kościele katolickim towarzyszyło przekonanie, że reforma taka tylko wtedy może się powieść, gdy od samego początku będzie ona przeprowadzana w jedności ze Stolicą Apostolską i w ściślejszej łączności z ośrodkami ruchu liturgicznego w pozostałych państwach. I tak oto zorganizował on we współpracy z Centre de Pastorale Liturgique w Paryżu pierwsze międzynarodowe sympozjum w Maria Laach, na którym poruszono niemal wszystkie te sprawy, które później podjąć miała reforma liturgiczna. Owocem tegoż spotkania, jak również następujących po nim sześciu kongresów, było stworzenie podstaw dla pracy komisji przygotowującej Sobór. Wagner był jednym z jej najbardziej wpływowych członków. Papież Jan XXIII mianował go w 1962 r. konsultorem soborowym w dziedzinie liturgii. Z nominacji tej Wagner był szczególnie dumny, gdyż był on jedynym niemieckojęzycznym teologiem, którego zaangażowano w prace nad odnową liturgiczną. Nominacja ta umożliwiała mu uczestniczenie we wszystkich obradach soborowych, co też wykorzystywał on intensywnie do samego końca Soboru, ponieważ był żywo zainteresowany wszelkimi problemami Kościoła. O tym jak wysoko ceniono w Rzymie działalność Wagnera niech świadczy pewien epizod jeszcze z czasów, zanim został on mianowany konsultorem soborowym. Podczas jednego z posiedzeń komisji przygotowującej dokumenty soborowe uczestniczył też między innymi Ojciec św. Jan XXIII, któremu na zakończenie przedstawiono poszczególnych uczestników obrad. Gdy pa-

pieź usłyszał nazwisko Wagnera, uśmiechnął się i powiedział: „Ach, to to jest ten słynny dr Wagner!” — wyróżnienie, którego Wagner nigdy potem nie zapomniał.

Wraz z nominacją na doradcę soborowego został Wagner jednocześnie członkiem Komisji Liturgicznej Soboru. Papież Paweł VI powołał go do Rady odpowiedzialnej za realizację postanowień Konstytucji o liturgii świętej. Rada ta powierzyła mu jego najważniejsze zadanie życiowe: stanął na czele grupy roboczej, która miała przygotować nowy *Mszal rzymski*. Gdy w 1970 r. wydany został *Mszal* Pawła VI oznaczało to dla Wagnera ukoronowanie jego długoletnich pragnień i starań. Wagner miał decydujący wpływ na jego kształt.

Z polecenia biskupów obszaru języka niemieckiego kierował Wagner trwającymi pięć lat pracami nad *Mszalem niemieckim*. Jednocześnie koordynował on opracowywanie ksiąg liturgicznych w języku niemieckim i do 1986 r. kierował pracami Komisji Stałej ds. Wydawania Wspólnych Ksiąg Liturgicznych dla Obszaru Języka Niemieckiego — niezwykle mozolne przedsięwzięcie organizacyjne. Po rozstaniu się z funkcją dyrektora Instytutu Liturgicznego został Wagner, od 1971 r. członek trewirskiej kapituły katedralnej, w 1976 r. zamianowany dziekanem kapitulnym i kierownikiem referatu „Kościoł na świecie” w kurii trewirskiej. Pracując do 1988 r. w kurii zasłużył się szczególnie wspieraniem diecezji w Boliwii, które znajdują się pod patronatem diecezji trewirskiej.

Johannes Wagner ma na polu służby Kościołowi i w dziele odnawiania liturgii Kościoła niezwykle osiągnięcia. W działalności swojej kierował się pewną zasadniczą koncepcją eklesjalną, która leżała u podstaw Konstytucji o liturgii świętej. Kiedyś streścił on tę koncepcję w następujących słowach: „Obraz Kościoła ukazuje się wciąż na nowo w kontekście lokalnej *Ecclesia*, w jej wspólnym słuchaniu słowa Bożego, w jej wspólnej chwalbie i dziękczynieniu, w śpiewie i modlitwie, we wspólnym składaniu swoich darów, siebie samej i darowanej Kościołowi ofiary, we wspólnym przyjmowaniu darów nieba; tutaj za każdym razem Kościół na nowo się jednoczy w widoczny sposób, jest obecny, realnie i aktualnie”. Mając świadomość pilnej potrzeby odnowienia liturgii był Wagner jednak mimo wszystko realistą, który w cierpliwym oczekiwaniu potrafił dobrze odczytać istniejące możliwości, by w stosownej chwili wykorzystać nadarzające się okazje. Pomocnymi okazały się tu być dla niego jego solidna wiedza, niezwykle dalekowzroczne spojrzenie, czy też wreszcie jego zdolności dyplomatyczne, dzięki którym potrafił on przekonywać mających odmienne zapatrywania. Johannes Wagner był na wskroś człowiekiem Kościoła, któremu poświęcił wszystkie swe siły. Nawet jeśli nie zawsze można było osiągnąć wszystkie cele, jeśli nieraz dochodziło do sporów i niepowodzeń, jeśli trzeba było pójść na kompromis, to w sumie trzeba przyznać, że przeprowadzona reforma liturgiczna jest dla Kościoła dziełem epokowym i błogosławionym w skutkach. W dziele tym decydujący udział ma właśnie Johannes Wagner — człowiek zasłużony dla Kościoła i jego liturgii.